

»Spoštovani ljubitelji umetnosti in kulture, spoštovani poslušalci programa Ars! Spoštovani novinarski kolegi iz drugih medijskih hiš!

Z današnjo tiskovno konferenco smo začeli širšo akcijo za prepoznavnost umetniškega in kulturnega programa nacionalnega radia v slovenski javnosti. Tretji program Radia Slovenija – program Ars namreč ni le tisto, kar vsak dan slišimo po radijskih valovih. Je tudi največji producent umetniške radiofonije pri nas, nosilec in organizator produkcije slovenske radijske igre, pobudnik arhivskih snemanj slovenske resne glasbe, nosilec nekaterih daljnosežnih kulturnih pobud in organizator ter soorganizator vrhunskih umetniških dogodkov. In prav o enem od teh in o nadaljnjih letošnjih načrtih programa Ars smo govorili danes.«

Mag. Matej Venier, odgovorni urednik 3. programa Radia Slovenija – programa Ars

---

»Ko poslušas 3. program – program Ars Radia Slovenija, na kratko Ars, ali odpreš njegovo spletno stran, se ti odpre bogastvo domače misli in ustvarjalnosti.

Ars ima namreč že desetletja trdno razpredeno mrežo med slovenskimi literati, publicisti, prevajalci in kritiki vseh generacij in prav njihova misel je tista, ki je za naš prostor najpomembnejša. Spremljamo tudi dogajanje v drugih okoljih, nikakor ne le v anglo-ameriškem in zahodnem. Z oddajami, ki niso kratke in hitre, smo na videz v nasprotju z duhom časa, saj dajemo prostor misli in ustvarjalnemu dialogu. Ustvarjamo tudi bogat arhiv, v katerem so shranjeni zvočni zapisi od sredine 20. stoletja do danes, arhiv, za katerega upamo, da bo kmalu dostopen javnosti.

Pomemben del programa so naše avtorske oddaje in javni dogodki, ki jih pripravljamo, in prav tu smo, ob vseh mednarodnih pozornostih, ki so jih v zadnjem času deležni naši sodelavci, morda ta hip še posebej močni.

Ars je radio prihodnosti, se večkrat šalimo, a v neizmerni naglici, pred katero vsi bežimo, morda kmalu ne bo več le šala.«

Ingrid Kovač Brus, urednica uredništva za kulturo

»V vse bolj posplošenem družbenem okolju je program Ars, kot si ga predstavljamo in kot ga skušamo graditi, predvsem prostor za iskanje izvirne ustvarjalne esence, tako v osebnem kot tudi nacionalnem smislu. Je prostor za imanentno radijsko ustvarjalnost, stičišče najrazličnejših umetniških iniciativ in pogledov, medij, ki lahko ponese slovensko ustvarjalnost daleč v svet. Tehnološki razvoj, ki je prinesel maksimalno informacijsko pretočnost, odpira zanimivo vprašanje razmerja med »vsakdanjim« in »posvečenim«. Naloga programa ARS je iskati, ohranjati in posredovati »posvečeno« – to, kar je inventivno, izvirno in globoko, tako v etabrirani kulturi kot tudi v tisti, ki se rojeva v manj kričavi, intimnejši sferi človeškega duha. S tem skuša ARS odgovoriti na vprašanje, ali se bomo zadovoljili s tem, da ostanemo samozadovoljna civilizacija informacij in resničnostnih šovov, ali pa je naloga medija kljub vsemu to, da podpre zavedanje tega, da smo kot človeška bitja postavljeni pred neprestan izziv po ustvarjalni transformaciji.«

Gregor Pirš, urednik uredništva za resno glasbo

Zmaga Petre Strahovnik na skladateljski tribuni Rostrum

Mednarodna skladateljska tribuna Rostrum (*International Rostrum of Composers*), ki poteka v mestu San Carlos de Barilocheletos v Argentini, je največji svetovni forum radijskih hiš, namenjen predstavitvi in ocenjevanju novih posnetkov sodobne umetniške prakse; zbira jih že 66 let. Predstavniki sodelujočih radijskih postaj skozi demokratičen glasovalni proces med njimi skupaj odkrivajo tiste najzanimivejše, najbolj inovativne in umetniško dognane. Vsako leto izpostavijo eno »izbrano« delo in več »priporočenih«, razen uradnega priznanja pa so te skladbe deležne tudi pogostejšega predvajanja na radijskih valovih po vsem svetu. K temu se v zadnjih letih pridružujejo še naročila novih del.

Radio Slovenija je v glasovanje predlagal koncertni posnetek dela Prana, skladbo Petre Strahovnik v izvedbi Simfoničnega orkestra RTV Slovenija in Rossena Milanova, novega šefa dirigenta orkestra. Iz ponudbe, ki jo je pripravilo 27 držav, je bila med vsemi predlaganimi izbrana kot najbolj prepričljivo delo.

Petra je delo ustvarila prav za naš orkester, s katerim je med njegovim nastajanjem tudi sodelovala in preizkušala zvočne rešitve.

»Delo z naslovom Prana je napisano za velik orkester in solo izvajalce, ki so, da bi dosegli Surround Sound efekt v živo, razporejeni okrog koncertne dvorane. Orkester RTV Slovenija je bil pripravljen eksperimentirati z novimi tehnikami in uporabo preparacij, kot so magneti na strunah, stiropor na klavirju in harfi itd. Zvočna skulptura, ki izhaja iz osnovne uporabe omenjenih preparacij, je tako zanimiva in sveža, glasbeniki so pripravljeno iti v korak s časom in pripraviti svoje instrumente. Navdih za to delo izhaja iz ideje o poustvarjanju in ujetju privlačnosti med dvema kontrastnima poloma (npr. magnetna resonanca). Koncept ujetosti Prane kot vdih v hinduizmu predstavlja dih življenjske sile. Prana je razumljena kot univerzalna energija, ki poteka v tokovih v telesu in okrog njega.«

Posnetek pogovora s Petro Strahovnik:

<https://ars.rtv slo.si/2019/05/zmaga-petre-strahovnik-na-skladateljski-tribuni-rostrum/>

Dolgoletni delegat na Rostrumu **Gregor Pirš**, urednik uredništva za resno glasbo programa **Ars**, je poročal o uspehu slovenske glasbe in radiotelevizije:

»Po zmagoslavju skladatelja Mateja Bonina v kategoriji mladih pred štirimi leti v Talinu se je slovenska glasba tokrat dokončno povzpela na svetovni prestol radijske tribune Rostrum. Gre za prvi tak uspeh slovenske glasbe in slovenskega nacionalnega radia v zgodovini Rostruma, ki se vije vse od leta 1954 dalje. Še toliko lepše je, da se je to zgodilo prav v argentinskem mestu, tako pomembnem za slovensko diasporo.

Petra Strahovnik v Prani demontira ustaljeno pojmovanje glasbene dramaturgije, posveča se mikrospremembam na videz enovitega, pa vseeno izjemno heterogenega zvočnega tkanja, oplemenitenega s preparacijami instrumentov in uporabo alternativnih zvočnih virov. Tako ustvarjalna »zvočna skulptura«, nabita z notranjim življenjem, skuša prestaviti poslušalca v edini, sedanji trenutek zaznave, in to ji tudi zelo učinkovito uspe.«

***Daljave* na 14. Praškem kvadrienalu scenskega oblikovanja in prostora v Pragi**

Praški kvadrienale scenskega oblikovanja in prostora je edini tovrstni dogodek na svetu. Poleg razstav držav z vsega sveta (nacionalni paviljoni) program ponuja tudi predavanja, delavnice in širok izbor predstav na prostem. Poveže več kot 5000 mednarodnih strokovnjakov s področja gledališča in širše.

3. program Radia Slovenije – program Ars se je po izboru kuratorjev Pavla Drábeka in Barbore Příhodové na kvadrienalu predstavil s projektom *Daljave: Poezija na letališču* v sekciji PQ Talks.

»S predavanji, začudenjem, dvomom, provokacijo, analitično in teoretično mislijo smo se želeli pokloniti ustvarjalnemu, intelektualnemu in kulturnemu bogastvu, ki ga odsevajo različni scenografski pristopi. Iskali smo slepe pege in tisto, česar še ne poznamo, raje kot da bi ponavljali to, kar nam je že znano. Želeli smo raziskati ne le podobo, artefakt in sporočilo, temveč tudi tisto nepoznano, potencialno, negotovo, enkratno in igrivo.«

Pavel Drábek in Barbora Příhodová, kuratorja sekcije PQ Talks

Zvočno-poetični dogodek *Daljave*, ki ga je 3. program Radia Slovenija – program Ars lani, na svetovni dan poezije pripravil v sodelovanju z Društvom slovenskih pisateljev, Galerijo Prešernovih nagrajencev Kranj, Cono in Letališčem Jožeta Pučnika Ljubljana, se je hkrati odvijal v dveh uprizoritvenih oblikah: bil je predvajan v neposrednem radijskem prenosu, v živo pa je potekal v fizično in akustično zaprtem prostoru mednarodnega letališkega terminala. Ob interpretih, ki so v živo interpretirali poezijo, so radijski poslušalci in tudi potniki to lahko poslušali tudi prek radijskih sprejemnikov, nameščenih po raznih prostorih letališča.

Ne vidimo istega, kadar sočasno tudi poslušamo; ne slišimo istega, kadar sočasno gledamo.

Predstavitve *Daljav* na Praškem kvadrienalu je bila osredotočena na vprašanje vpliva zvočnih značilnosti ambientalnega prostora na režijo in dramaturgijo predstave, ob tem pa tudi na vprašanje, kaj se zgodi, če v strogo nadzorovan prostor, določen z varnostnimi protokoli, spustimo ustvarjalnost kot dejavnik popolne človeške svobode – v tem primeru poezijo.

Umetniška zvočna intervencija v izbrani prostor lahko izpodbija rutino našega vsakdana, izkušnje časa in prisotnosti.

Strogi varnostni protokoli ne določajo le letaliških prostorov in gibanja v njih, pač pa tudi zvočno krajino letališč. Obvestila, posredovana po ozvočenju, so različnih dolžin, različnih jakosti, ob tem nekatera časovno strogo načrtovana, druga pa povsem nepričakovana, pogojena s trenutnim spletom okoliščin – toda za vsa velja, da imajo absolutno prednost, saj morajo biti slišana. Prav zato je zvočna krajina letališča do določene mere postala režiser – dirigent uprizoritve. Določala je ritem, dinamiko, dramaturško in glasbeno strukturo, zvočno teksturo dela. S svojo izvedbo je to pokazalo tudi, da ustvarjalnost nadzora in predpisov ne more izničiti, lahko pa jih inkorporira, preoblikuje v integralne dele neke stvaritve in s tem prevprašuje njihovo samoumevnost, pa tudi samoumevnost rutin, ki določajo naš vsakdan.

Ustvarjalci *Daljav*: Alla Abramova, Dragana Alfirević, Primož Čučnik, Iztok Geister, Dejan Juravić, Miklavž Komelj, Tadeja Krečič Scholten, Miroslav Košuta, Svetlana Makarovič, Jasna Rodošek, Matej Rus, Ana Johana Scholten, Marjan Strojan, Blaž Šef, Venko Taufer, Maja Vidmar, Uroš Zupan, Miha Zor (interpretacija poezije), Anže Ančimer in Mitja Groznik (video), Darja Hlavka Godina (glasbena dramaturgija), Tina Kozin in Saška Rakef (scenarij in režija), Eva Longyka Marušič (povezovalka), Matjaž Miklič in Nejc Zupančič (oblikovanje zvoka na lokaciji), Grega Peterka (koordinacija), Nika Rozman in Nataša Živković (glas in protiglas), Sonja Strenar (studijsko oblikovanje zvoka), Gašper Vodlan in Matjaž Šercelj (asistenta), Brane Zorman (skladatelj).

Produkcija: 3. program Radia Slovenija – program Ars v sodelovanju z Društvom slovenskih pisateljev, Galerijo Prešernovih nagrajencev Kranj, Cono in Letališčem Jožeta Pučnika Ljubljana.

Oh, literatura – O, literatura!

»Knjižna klasika – literatura, ki univerzalno prikazuje družbo in posameznika, odstira etična vprašanja in sledi človekovim čustvom, vse to z izrazito estetsko močjo /.../, je del splošne izobrazbe, vsi naj bi jo poznali, sklicujemo se nanjo, pa vendar preredko segamo po njej. Celovito jo obravnava srednješolski učni načrt; 3. program Radia Slovenija, program Ars, pa se mu pridružuje s štiriletnim projektom Arsovega domačega branja Oh, literatura – O, literatura! Namen teh literarnih večerov je ponuditi dijakom in drugim poslušalcem estetski užitek ob izbranih odlomkih klasičnih književnih del v interpretaciji vrhunskih igralcev in povezati umetniški vtis s teoretično razlago. To seveda ne more nadomestiti ne profesorjeve razlage v učilnici ne zbranega branja celotnega dela, lahko pa ju dopolnjuje kot lepa spodbuda.«

Vlado Motnikar, urednik oddaj

Oddaje pripravljajo srednješolski profesorji oziroma profesorice slovenščine ali pa jih poiščemo v bogatem arhivu literarnih oddaj Radia Slovenija. Na sporedu so od septembra do maja vsak tretji torek v mesecu ob 21.00 na Programu Ars. Prva dva letnika sta že za nami, jeseni začnemo domače branje za tretji letnik, torej od Cankarja naprej. Oddaje so poslušane tako v rednih radijskih terminih kot na spletnem portalu <https://ars.rtv slo.si/oho-literatura/>, nekateri profesorji jih celo vključujejo v redni šolski pouk. Izkušnje iz prvih dveh sezon so spodbudne, tako kot tudi literarni večeri, s katerimi na Prvem programu Radia Slovenija že 18 let spremljamo leposlovna dela, izbrana za maturitetni esej.

Napovedujemo:

Tina Kozin, Saška Rakef in Bojana Šaljić Podešva: IDEN

Elektroakustična radijska opera, 2. julij 2019, ob 4.36 (zjutraj)

Steklenik, galerija za zvok, bioakustiko in umetnost v Rastlinjaku Tivoli

»Kaj se skriva za človekovim prizadevanjem za ohranitev biotske raznovrstnosti, habitatov, ogroženih vrst? Ga poraja skrb za naravo ali prej skrb zase? Ali pa morda še bolj kot skrb njegov strah – pred minljivostjo, spremembami, strah pred smrtjo? Kako in zakaj vzpostaviti stik z naravo? Je ta sploh mogoč, se lahko približamo rastlini v njeni časovnosti, je lahko naše razumevanje rastlinskega drugačno kot samo antropocentrično?

Elektroakustična radijska opera Iden je predvsem razpiranje vprašanj – in iskanje odgovorov nanje, toda ne klasičnih odgovorov, temveč odgovorov v govorici, ki sega onkraj intelegibilnega.«

Tina Kozin, pesnica in soavtorica libreta

Foto: Tina Kozin

Elektroakustična radijska opera Iden prinaša zgodbo Kuronske sipine v Litvi, začasnega geografskega pojava pod okriljem Unescove svetovne kulturne in naravne dediščine. Zgodbo konfliktnih interesov, vpisanih v kuriranje nacionalnih parkov, pa tudi zgodbo o prastarem soočanju človeka z neizogibnim spreminjanjem, prehajanjem, minevanjem. Zgodbo o pesku – času, ki – kljub obsedenemu človeškemu prizadevanju – neustavljivo zasipava lesene pomole, mestno hišo, urad nacionalnega parka, muzej jantarja, počitniško hišo Thomasa Manna ... vse velike – male dosežke človeka.

Forma kot svoboda

»Stremljenje k novi formi je zame že kar politični statement, način, kako zavzemam pozicijo v specifičnem času in prostoru, ki umetniku sugerira, kako in v kakšni formi naj bo umetnik, da bo preživel. Iskanje nove forme je tveganje, saj zahteva nestandardne pogoje za produkcijo in izvedbo. S tem je tudi boj zaščitniške matere, ki navzven s surovo močjo odganja plenilce in mrhovinarje, in se nato spet z vso nežnostjo obrne k svojemu otročku, da ta v nedolžnosti razvija ves svoj potencial. Navdih za našega otročka, opero Iden, izhaja iz idiličnega koščka sveta, ki že sam po sebi nudi izjemne materiale za čudovite zvočne krajine. Zapleteno, ampak v svoji biti univerzalno zgodbo te idile pa govorijo mnogi človeški glasovi, vsak s svojega gledišča. Ker sta beseda in človeški govor medija, za katerega imamo razvito neverjetno visoko senzibilnost odtenkov sporočanja na vseh možnih ravneh, sem se kljub bogatim naravnim zvokom Kuronske sipine odločila glasbeno gradivo tkati pretežno iz človeškega govora; avtohtonih izjav, dokumentarne pripovedi, umetniških povzetkov in glasbenih interpretacij. Te plasti smo v procesu toliko gnetli, da odsevajo skozi svojo zvočnost ne le univerzalnost skupne zgodbe, ki jo pripovedujejo, temveč tudi glas neslišnega, toda mogočnega akterja te zgodbe – pokrajine, iz katere prihajajo.«

Bojana Šaljić Podešva, skladateljica

Od organizacije pomenov k organizaciji izkušnje

»Ne le katere zgodbe pripovedujemo, temveč tudi kako jih pripovedujemo. Da bi jih ne le razumeli, temveč tudi slišali, občutili. Se ob njih zaustavili, si izborili prostor, da jih raziskujemo, premišljamo, se o njih pogovarjamo – kljub kulturi pospeševanja. Kajti čeprav IDEN ni politična opera, je – če si izposodim besede Müller-Schölla – delo, ustvarjeno na političen način. Načine upravljanja človeka z naravo (in narave s človekom) ne premišlja znotraj uveljavljenega reprezentativnega okvirja, temveč ta okvir preizprašuje. Odmika se od besede, od logosa k abstraktno glasbenemu podajanju vsebine, k neposredni telesni izkušnji. Je delo, usidrano v zvočnem. Da bi uveljavilo pomen zvoka. Nas senzibiliziralo za zvok. Spodbudilo različne načine poslušanja. Tudi v luči dejstva, da je zvok eden največjih svetovnih onesnaževalcev – onesnaževanje z zvokom ima morda prav tako apokaliptične razsežnosti kot onesnaževanje z mikroplastiko – le da se tega kot civilizacija – ker zvoka pač ne vidimo – morda manj zavedamo. Čeprav ga zaznavamo skozi vsako celico v telesu.«

Saška Rakef, soavtorica libreta in režiserka

Kolofon:

Scenarij: **Tina Kozin, Saška Rakef**

Glasba: **Bojana Šaljić Podešva**

Režija: **Saška Rakef**

Glasbena dramaturgija: **Saška Rakef, Bojana Šaljić Podešva**

Strokovna sodelavka: **Špela Petrič**

Dramaturško svetovanje: **Pia Brezavšček**

Video dokumentacija: **Anže Ančimer**

Zvočni mojstri: **Matjaž Miklič, Urban Gruden**

Oblikovanje svetlobe: **naravni pojav**

Igralke in glasbene interpretinje: **Katja Konvalinka, Barbara Krajnc Avdić, Nika Rozman, Nataša Živkovič.**

Pripovedovalci: **Lucija Grm, Matej Rus, Bernard Stramič.**

Zbor: **Tesa Drev, Tadeja Krečič, Andrej Rot, Ana Johana Scholten, Maja Žvokelj.**

Koprodukcija: **3. program Radia Slovenija – program Ars, društvo Celinka.**

Partnerji: **ŠKUC, Cona, Umetniška kolonija Nida – Akademija umetnosti v Vilni.**

Projekt je podprla Mestna občina Ljubljana – oddelek za kulturo.